

PREPOROD

GLASILO SAVEZA JUGOSLAVENSKIH SREDNJOŠKOLSKIH UDRUŽENJA.

Izlazi svakog 15og u mesecu (oktobar-julij).

Rukopisi, pisma i sve, što se tiče uredništva, se šalje na adresu: Goslar Branko, Ljubljana, Breg 10/II.

Adresa uprave: Mala dvorana, Mestni dom, Ljubljana.

Pojedini broj stoji 1 dinar 25 para, za članove „S. J. S. U.“ 1 dinar. Godišnja predplata stoji 10 dinara.

NAŠE IDEJE.

PREDAVANJE TOV. E. L. NA VARAŽDINSKEM KONGRESU JUGOSL. SREDNJEŠOLCEV.

UVOD.

Gustav Le Bon začne svoje epohalno delo «Psihologični zakoni razvoja narodov» s sledečimi stavki:

«Civilizacija vsakega naroda temelji na nekem številu osnovnih idej. Iz teh idej izvirajo njegove uredbe, njegovo slovstvo in njegove umetnosti.»

Poiščimo temelj civilizacije svojega naroda. Preglejmo ga, najdemo si ideje-vodnice. Te so temelj. Zgradba, ki jo zida na njem naš narod, ni gotova in ne bo nikdar. Skrbj nas le, da se nam še to ruši, kar smo s tolikim trudom zidali. Temelj, tovariši, je gnil na mnogih krajih. Nekateri teh idej, ki živijo med našim narodom, so izgubile možnost uresničenja, mnoge od tujca ponoči zasejane, so okužile zrak. Pri našem iskanju zdravih idej, nam je treba vse svoje osebnosti, silnega človeka z voljo in žuljavo roko. Na začetku te poti do celega moža, ki bo vzdržal borbo proti tujskemu navalu v kulturnem in gospodarsko-državnem oziru, ki bo svetu ohranil sebe in postavil svoj jugoslovanski umotvor v galeriji narodov, nam kliče apostol dela, veliki Šotlandec Tomaž Carlyle (Karlajl) v svoji knjigi: «Delati in ne obupati» sledeče: «Samo en čas poizkušnje Ti je dan; nikdar ne boš imel drugega.» «Večnosti bodo ginile, vendar Tebi ne bo več na razpolago nobena poizkusna doba.» «Blagoslovljen, kdor bi našel svoje delo. Delo je življenje.»

Na 17. strani svoje genialne knjige pa nam je napisal v enem stavku program človeka:

«Predvsem pa, kjer najdeš neznanje, neumnost ali sirovost, spravi se nad nje brez utrujenja in ne počivaj, dokler živiš, temveč tolči po njih v imenu božjem...»

Našli bomo med svojim narodom neznanja, neumnosti in sirovosti, na svoj mladi prapor pa jim napišimo neizprosni boj. To je prva ideja. Iz nje slede vse druge.

I.

Naše ideje so, tovariši, nacionalna, državna, jugoslovanska in socialna.

Razjasnimo si najprej osnovne pojme. Že v tem razmišljanju bomo zabredli v labirint, ki ga boste reševali še v svojih starih letih. Vendar je potrebno za človeka, ki rabi gotove besede, da ima v mislih kolikor možno jasno začrtan gotov pojem.

Kaj razumemo pod pojmom narod? Pod pojmom narod razumemo skupino ljudi, ki govori isti jezik, ima iste običaje in se zaveda medsebojne skupnosti.

Pod narodnostjo ali nacionalizmom pa razumemo duševno vsebino naroda, tako n. pr. kulturo, gospodarstvo, historijo, značilne plemenske lastnosti itd.

Gustav Le Bon lepo pravi o tej vsebini sledeče: «V vseh življenjskih pojavih kakega naroda nahajamo vedno nespremenljivo plemensko dušo, ki si tke sama svojo usodo. Posebno pa se izraža vrhovna sila plemenske duše v političnih institucijah.»

Narodi torej obstojajo. Oni živijo kulturno življenje poedincev, imajo svoje cilje, želje, potrebe, uspehe, poraze itd. Mnogi bi jih morali v svojem socialnem razmišljanju mnogo več vpoštovati.

Nehote nam pride na misel vprašanje, kaj pa je internacionalizem, mednarodnost? Poglejmo si razliko med njim in nacionalizmom. Ta raz-

lika nas bo v dnevnikih debatata rešila usodnih napak. Čim bližje je prihajala boljševiška armada vratom Varšave, več se je govorilo po Jugoslaviji in drugod o svetovni internacionali. Ravno kar so dokazale volitve na starem ozemlju Srbije, da nam nihče ne more očitati reakcionarstva. Zagreb, Beograd, Skoplje so v rokah proletarcev nezadovoljnežev. Mi pa si oglejmo razliko nacionalizma in internacionalizma in v to svrhu čitajmo odstavek v knjigi Friedricha Adlerja «Die Erneuerung der Internationale», Wien 1918, ki pravi na strani četrta:

«Proletarsko socijalistični internacionalizem gleda vse delovanje na svetu v prvi vrsti s stališča, kakšen učinek ima na osvobodilno borbo delavskega razreda izpod jarma kapitalizma? Temu v resnici socijalističnemu internacionalizmu je skupna usoda delavskega razreda vseh nacij važnejša, kakor skupna usoda razredov ene nacije.»

Otto Bauer pravi v socijalističnem glasilu «Kampf» sledeče:

«Internacionalizem pomeni podrejenost vseh posebnih nacionalnih ciljev pod skupni razredni interes vsega proletarijata. Internacionalizem zahteva oceno vseh nacionalnih bojov po merilu skupnega interesa proletarcev vseh dežel. Tako je še danes bistven znak pravega internacionalizma, vse posebne zahteve nacionalne demokracije, za katerokoli gre, podrediti skupnemu interesu proletarskega skupnega gibanja.

Mi moramo vsako nacionalno gibanje podpreti, čigar uresničenje pospešuje demokratizacijo Evrope (podčrtal sam). Mi moramo pa ravno tako odločno pobijati vsako nacionalno zahtevo, ki jači socijalno ali politično reakcijo.

Bauer, eden izmed vodij avstrijskega socijalističnega gibanja, je s tem jasno priznal:

1.) da niso vsi cilji nacionalizma nasprotni internacionalni ideji,

2.) da mnogi nacionalni cilji pospešujejo uresničenje demokratizacije Evrope, in zaključek, da je treba tako nacionalno gibanje podpreti.

Med nacionalistom in internacionalistom torej ne more biti nasprotij, kakor to mnogi mislijo, nasprotno pravi demokratični nacionalizem celo izpopolnjuje internacionalizem.

Na ta način nas je pripeljalo razmišljanje o narodnosti in mednarodnosti na pojem demokratizma. Omenimo le še, preden se spustimo na to najtežavnejšo pot, da nekateri naših socijalistov prakticirajo iz pojma internacionalizma absenco vsakega nacionalnega pokreta. Negacija, kakor smo ravno kar videli, ni socijalistična. Zadovoljimo se za enkrat s to konstatacijo.

II.

Po stoletnem miselnem razvoju človeštva je nadomestila vera v človeka vero v božjo razodetje. Znanstveni človek ne veruje več v božje

razodetje, ampak dvomi in kritizira. Znanstvenik, kritično misleči človek ne pripozna nobenega posredovalca med Bogom in ljudmi. Ne zaupa več duhovnikom in veri, marveč filozofiji in znanosti. Mističnemu božanstvu je postavil nasproti pozitivno človeštvo, antropizem teizmu, cerkveni vladi ali teokraciji ljudsko človeško voljo, antropo ali demokracijo. (Iz predavanja tov. Omahna v «Jadrano».) Med prve velike izbruhe te ideje spada francoska revolucija. Rojena v trpljenju, je oživela na novo humanitetno idejo človečanstva. Masaryk pravi, da je izraz te ideje tako socijalizem kakor nacionalitetna ideja.

Masaryk definira demokratizem sledeče:

«Demokracija znači vlado ljudstva, ljudovlado. Znači svobodno in zavedno ljudstvo, ki je zmožno uravnati si vse svoje zadeve samo in vladati samo nad seboj. Demokratizem znači ljudstvo povzdigniti, ne se k njemu ponižati, ne se mu prilizovati, ne ugajati nagonom in strastem množice. Modernemu človeku znači modernost naprednost, demokratizem poštenost.»

Masaryk je postavil demokraciji nasproti demagogijo kot nekaj konkretnega. «Demagog rabi maso, zato se poslužuje vseh mogočih sredstev, ponareja fakta, zato osebno obrekuje, ne želi si prosvitljenja ljudstva zaradi tega, ker računa z nevednostjo in zaslepljenostjo. Demagog se ozira samo na število, ne na notranjo silo svojih pristašev. Demokracija je za ljudstvo, demagogija proti ljudstvu. Predvsem se razlikuje demokrat od demagoga v vestnosti. V nagli splamtelosti, agitaciji in protestih ni sile, radikalizma, ampak v kontinuiteti, vztrajnosti dela.»

Poglejmo še, kaj pravi Ušeničnikova «Sociologija» o demokraciji: «Demokracija je v politično-socialnem zmislu težnje, da se družba demokratizira, to je, da se odpravijo politični privilegiji stanov in se nekako zabrišejo socialne razlike; potem da dobe vsi državljani iste pravice do vseh poklicev in služb; naposled da se demokratizira tudi vlada in uprava, to je, da se omeji območje demokracije in da deželam, občinam in drugim socialnim organizacijam (n. pr. stanovskim organizacijam) več avtonomije. V zgolj političnem in etimološko prvotnem zmislu pa pomeni demokracija ljudsko vladavino, republiko. Demokracija v političnem pomenu je popolna, če je vsa oblast v ljudstvu.» Ta ideal skušajo doseči zapadne demokracije na različne načine in v različnih formah. O teh državnih tvorbah bi priporočal tovarišem posebno sledeča dela:

Dr. Julius Hatschek: Allgemeines Staatsrecht, II. del, «Pravo moderne demokracije», Göschenova izdaja, št. 415.

Pri razpravljanju o pojmu demokracije smo rekli, da je bila demokratična ideja podlaga francoski revoluciji. Ta pa je oživela, čeprav grozna v svojem višku, humanitetno idejo. Izraz te ideje je socijalizem in nacionalnost.

Kaj je socijalizem in kateri so njegovi cilji? Masaryk pravi o njem sledeče: «Socijalistično gi-

banje je v svojih končnih ciljih eno izmed mnogih humanitetnih gibanj. Beseda socijalizem znači približno združitev, bolj intimno podružabljenje ljudi. Koncem 18. stoletja so bile proklamirane pravice človeštva. V imenu teh človeških pravic je bila proklamirana in je še danes proklamirana in zahtevana svoboda, enakost in bratstvo. Enakost, ta humanitarna zahteva, tvori podlago socijalizmu. — Na podlagi bratstva in enakosti se ne zahteva splošne enakosti, temveč enakosti v gospodarskem oziru. Na podlagi humanitetne ideje, ki naj bi postala dejstvo, se postavlja zahteva gospodarske enakosti — bratstvo pomeni komunizem. Komunizem pa se dá na najrazličnejše načine razlagati in provesti.»

Ni časa, da bi mogli izčrpno govoriti o vseh teh načelnih vprašanjih. Človeštvo se bavi z njimi, odkar poseduje to zemljo. Reševalo je te probleme in jih bo. Geniji bodo prižigali baklje, masa si bo mencala oči, tovariši, pomagajmo ji, da ne ostane neumna in sirova. Priporočam vam, da čitate mnogo socijalistične literature, a ne pozabite pri tem na velikega kritika socijalizma, na realista Masaryka, da ne padete iz ekstremov v ekstreme.

Preidem, tovariši, na zaključke, ki se bodo v vas, ko se poglobite v omenjena dela, gotovo izkristalizirali. Govorili smo o narodu in narodnosti, našli smo razliko med narodnostjo in mednarodnostjo, prešli na demokracijo, humanitetno idejo in socijalizem.

Razložili smo s citati pojme, naslove; vsebinsko boste morali sami študirati in čutiti.

To-le bo jasno in bistro v vaših glavah in gorko v vašem srcu:

1.) Jugoslovanska ideja je temelj našega nacionalizma. Na njo gradimo. Naš narod govori slovanska narečja, se zaveda vsaj po mnogih svojih najboljših ljudeh nacionalne skupnosti, je danes politična enota. Vendar vse njegovo zlo izvira iz tega, ker še nima konsolidiranih ciljev in potreb. Spravimo te cilje in potrebe v sklad, podredimo strankarske, plemenske, pokrajinske potrebe pod narodne, pod jugoslovanske. Gradimo v prvi vrsti močno državo močnega naroda na zunaj in znotraj.

2.) Ne pozabimo stotisočev naših ljudi, ki žele z nami istega veselja in istega trpljenja v eni državi. Spomnimo se na sebe v letih robstva in na takratne svoje hrepenenje in preganjanje.

3.) Imejmo več razumevanja in več srca v borbi lačnih, nezadovoljnih, a delavnih ljudi proti sitim, zadovoljnim, a mnogokrat lenuhom.

4.) Predvsem pa, tovariši, ostanimo neodvisni in svobodni, ne pustimo si vezati rok od različnih strank. Premotrivajmo kritično vse, posebno pa naše politično življenje.

5.) Čitajmo dobre knjige. Dobra knjiga je pol življenja. In tako bomo postali — jedro narodovo.

JOSIP ZORČIĆ, Beograd.

KALUDJEROVA ISPOVEST.

Spasi me, Gospode, od ovih demona
Što divljačko kolo vode oko mene,
Jašeć olupine manastirskih zvona
Spominjući ime jedne divne žene.

O! Svemoćni, Bože! Slugu svoga spasi
Demonovih četa i divljačke vike
O! da kako zvone njini tanki glasi
I praskaju zvona od ludačke cike.

Ja sam kriv, Gospode, oprosti mi, molim!
Demonovo kolo dozna moju tajnu
Osim tebe, Bože, ja još drugu volim,
Volim jednu ženu, divnu, strasnu, bajnu.

O, znaj, sveti oče, da krv nije ledna.
Krv kroz žile moje ključa kao pena.
Ona sva uzavri kada mlada, čedna,
Na grudi mi padne ta božanska žena.

Oprosti, Gospode!...

Srma je prosuta
Po celome vrtu. Ostavljam u lomu
Ovo divlje kolo nek ćelijom luta,
A ja sad polako odoh njenom domu.

ZORANA MLADENOVIĆ, Beograd.

U HRAMU.

Spram svetlosti sveća oltar gori, sija,
Prelama se svetlost u šarene boje
I dršću čiraci, s kojih dim se vija,
Dok' se u vazduhu kolutovi roje.

Pučina se tiska, voštanice pali,
Oplakuje grehe, kune klice jada,
U molitvi dugoj Gospoda svog hvali
I pred sveštenikom na kolena pada.

Dok' se uz zidove diže krvav plamen,
Dok' se tamnjan puši i kandilo gori,
Bledi, mrki starac, po govoru znamen,
O životu stade pučini da zbori.

I na kraju reče: „Deco, zora sviće!
Zadnje patnje drže vaša uska pleća!
Vašega života cilj ispunjen biće,
A taj je cilj, deco, večna, večna sreća!“

Kada nastaje tajac sred božijeg hrama
Otvori se oltar i zaškripa šarka
I čuše se glasi: „Laži, nema srma!
Život je bez cilja, a sreća je varka!...“

† PROF. ERNST DENIS.

Dne 3. januarja je umrl v Parizu velik prijatelj slovanskih narodov, francoski zgodovinar in profesor na Sorboni, Ernest Denis. Tik pred svojo smrtjo je prišel v Prago, da vidi osvobojeni češkoslovaški narod, ki mu je bil od vseh slovanskih narodov najbližji in najdražji. Ob tej priliki je spregovoril v Pragi tudi češkemu dijaštvu. Njegov govor je bil poln mladega ognja in ljubezni do mladine. «Ljubite vedo» — je rekel stari prijatelj mladine — «Ljubite življenje, ljubite domovino, ljubite ljudstvo». Bilo je nekaj globoko pristrčnega v tem njegovem govoru, ki je bil obenem slovo od šole, kajti ko se je vrnil bolan iz Prage v Pariz, je obležal in umrl. Njegove besede je sprejela češka mladina kot oporoko moža, ki je vse življenje vršil veliko nalogo, da je stal kot posredovalec med slovanstvom in zapadnim kulturnim svetom. To svojo nalogo je začutil v trenutku, ko je l. 1871. ležala mogočna Francija, njegova domovina, pred nogami mogočnih pruskih zmagovalcev. Denis sam je bil vojak, ki je branil Pariz, dokler ni bila podpisana kapitulacija. Ko je prišlo na pariške ulice poročilo, da je Francija podpisala mir, se je Denisov poveljnik razjokal in je blagroval one, ki bodo dočakali dan, ko bo premagano nemško nasilje. Denis je dočakal ta dan — toda on ga je tudi pripravljaj. Ze jeseni l. 1872. ga najdemo v Pragi, kamor se je prišel učiti, kako se podjarmljeni narod bori za svojo svobodo. Poznal je Čehle le deloma kot zgodovinar iz one stare dobe, ko so imeli Čehi kralje iz rodu Luksenburžanov. Sodobne češke razmere so mu bile precej neznane. Denis je izhajal iz stare hugenotske družine, zato so ga zanimale posebno one verske vojne, ki je vsled njih izkrmavel češki narod v tridesetletni vojni. Zato se je lotil staročeške zgodovine in se je poglobil v Husovo delo. Tu je našel izhodišče za vse tedanje in poznejše dogodke. Bilo mu je 23 let, ko je prišel v Prago. S čudovito marljivostjo se je lotil češčine, ki jo je s pomočjo svojega učitelja, pesnika Jaroslava Vrchlickega kmalu obvladal. Seznanil se je kmalu s češkim zgodovinarjem in politikom Palackym, ki je prav takrat dovršil svoje veliko delo «Češka zgodovina» do l. 1526. — Šel je študirat v češke arhive in je s spretnostjo rojenega zgodovinarja podal svoje prvo večje delo «Hus in husitske vojne», ki je v njem Francozom in svetu pokazal važne dogodke stare važne dobe. Leta 1873. pa ga je pot zanesla iz Prage na jug — zanimala ga je Srbija. Bil je v Beogradu in je potoval po Srbiji. Spoznal je narod in deželo in podaja o tem v svoji knjigi «Velika Srbija» (ki je izšla med vojno l. 1915.) zanimive spomine. Toda balkansko vprašanje, ki je postajalo takrat aktualno, ni moglo Denisa privezati nase, dokler ni dovršil svojega življenjskega dela, da je napisal češko zgodovino. Tako je dokončal najprej obširno delo «Konec češke samostojnosti» (izšlo l. 1890.). V posameznih poglav-

jih obseza ta knjiga češko zgodovino od nastopa Husa do bitke na Beli Gori. Nato je zbiral Denis gradivo za drugo veliko delo «Češka zemlja po Beli Gori», ki je izšla deset let po prvi knjigi. Leta 1892. je bil Denis na praški jubilejni razstavi in takrat je že izšel prvi snopič njegovega prvega dela v češkem prevodu. Avstrija ni bila posebno zadovoljna, da piše Francoz češko zgodovino, posebno, ker je Denis znal v delo vplesti misli, ki so dajale njegovemu delu poseben pomen. Toda Denis je pisal samo zgodovinsko resnico in vlada ni mogla zabraniti, da bi češki narod ne bil mogel dobiti njegovega dela v roke. Denisova češka zgodovina je postala češka narodna knjiga. Tu je narod videl samega sebe, videl pa je tudi pot: od kod in kam. — Medtem pa je Denis našel časa, da se je zanimal za druge Slovane. Prevedel je v francoščino Pipin-Spasovičevo «Zgodovino slovanskih literatur» in preiskoval zgodovino Bolgarov. Njegova hiša v Parizu je bila odprta slovanskim gostom. Tako so se bližali usodni dogodki na Balkanu. Ze procesi in spletke l. 1908. in l. 1911. so pokazali, da raste na jugu nova krepka sila, ki je ne bo zadušila nerodna avstrijska diplomacija. Denis je zasledoval ob enem s prof. Masarykom veleizdajalske procese na našem jugu in je l. 1911. prišel osebno pogledat, kaj se godi pri nas. Ob tej priliki je bil v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu in v drugih jugoslovanskih mestih. Pripravljaj je posebno revijo, ki bi pojasnjevala svetu naše jugoslovanske razmere. Predno se je revija omogočila — je počil strel v Sarajevu. Denis je takoj vedel, kaj je njegova dolžnost. Začel je takoj izdajati revijo «La Nation tchèque», da bi Francozom pojasnil avstrijsko vprašanje. Enako pa je bilo treba v pravi luči pokazati naše jugoslovanske razmere. Nihče ni bil za to bolj poklican, kakor Denis, ki je nas od blizu poznal in je z ljubeznijo gledal na naše trpljenje in življenje. Ko je mala srbska armada, pod vodstvom vojvode Mišića, razbila Potiorkovo armado, se je začudil Pariz takemu junaštvu. Toda Denis je hotel, da Francozi Srbe ne le občudujejo, ampak tudi spoznajo — in to ne le Srbe — ampak nas vse, ki smo bili do takrat Francozom skoraj popolnoma neznani. Tako je nastala njegova knjiga «Velika Srbija», ki je izšla l. 1915. To je knjiga, ki jo danes vsak Jugoslovan čita z zanimanjem, ker iz nje spozna, kako malo smo poznali sami sebe in svojo zgodovino. Denis je imel poseben dar, da je spoznal narod in njegovo zgodovino in imel je poseben smisel, da je podajal snov ne učenjaško, ampak zanimivo, zabavno in duhovito, kar daje njegovim spisom posebno vrednost. V predgovoru k «Veliki Srbiji» se obrača k Francozom in jih opozarja na velike spremembe, ki se vršc na Balkanu. V posebnem oddelku govori tudi o Slovencih, poudarja našo odporno silo proti Nemcem in opra-

vičuje našo avstrijsko politiko pred vojno. Tudi v vprašanju našega Primorja se postavlja na našo stran, poudarjajoč pravico, ki naj razsoja...! Po «Veliki Srbiji» je Denis izdajal novo revijo «Le monde slave», ki je informirala javnost o novih slovarskih vprašanjih. Tako je spremljal francoski učenjak — ki mu je v prvih tednih vojne padel lastni sin — naš boj do konca, do zmage.

Vođa ga je pri vsem delu ljubezen, velika ljubezen, ki bi nam bila nerazumljiva, ko bi ne videli v nji idealnega moža, ki je posvetil vse svoje življenje veliki ideji: zvezi francosko-slovarskega sveta. Le velik idealizem ustvarja taka dela, kot jih je izvršil Denis in le ta idealizem ohrani ono mladostno navdušenje, s katerim je govoril Denis češkemu dijaštvu. Vzor moža in učenjaka!

LJ. N. DJORIĆ, Beograd.

I.

ILAJALI.

Drhtaj je duše takt večeri jasan...
Ogromna, siva reka, — obalama
Val mračne magle gde — gde ga prolama
Večernji Febus — div krvav i strasan.

Drhti zanesen k'o da ljubi ženu...
Život... smrt... patnja i starost i mladost... —
Nemi, duboki bol svetova!... radost —
Sto tragedija — sve u jednom trenu!

Kol'ko je velik tren, a Večnost tada?!...
Čutim, — dira me nemi mrak što pada,
Čutim; tražim neku veličinu.

Beskrajni, sivi vrh nekog vrhunca!
Plako bih! srce šapće kroz tišinu:
„Bajka o ženi slivenoj od Sunca!“

II.

PROBLEM.

O mnogo puta kad se večer raspe,
Kad se nasmeši sumrak plavim svodom,
Daleke, plave planine kad zàspě
Nestrašni Febus zlatom, kad nad vodom.

Prastare vrbe zàspě u svom šumu,
Kada se bude bajke preko dola, —
Ja se tad pitam u svom jednom umu,
Pod emociom nejasnog bola:

Zašto! I dok se misao koleba
Slomljenih krila negde na vrhuncu:
Otimljući se rukama na Suncu.

Ja izumirem plavetnilom nebo,
S bolnim saznanjem koje srce žari:
Sa harmonijom i večnošću tvari!...

S. LUTMAN.

ALKOHOLNO VPRAŠANJE IN DIJAŠTVO.

Človek ne umrje, ampak ubije samega sebe.

Dr. Fischer.

Naslov tega članka ni ravno vabljev za čitatelje, da bi ga razmotrivali, ali vsaj prečitali. Gotovo jih bo mnogo te strani preskočilo, češ, kaj nam še tega treba v našem «Preporodu». Siliti ne morem nikogar, da to stori. Vsakemu dijaku pa, ki se res zanima za razvoj celokupnega dijaštva in, ki ga hoče podpirati v njegovem boju za obstanek, priporočam, da posveča temu vprašanju, ki se vleče kakor rdeča nit skozi življenje vsega dijaštva, več pozornosti. Pisalo in razpravljalo se je mnogo o tem vprašanju, večinoma pa v knjigah in listih, ki so prišli dijakom le malo ali sploh ne pred oči. Navadno seveda iz lastne krivde, ker ni bilo zanimanja. Imenujem naj samo naše edino protialkoholno glasilo «Zlata Doba», ki se dijaštvu ni priljubilo in je imelo le malo naročnikov med njimi. Ako hočemo biti odkritosrčni, lahko priznamo, da se knjig, ki so se bavile s tem pro-

blemom, bodisi v našem ali tujem jeziku, še lotili nismo. Enega poglavitnih vzrokov tega nezanimanja hočem navesti. Kdor se je namreč za to socialno vprašanje zanimal, navduševal ali ga celo proučeval, tega se je zasmehovalo. Manjkalo pri tem ni raznih priimkov in zbadljivk. Znano je, kakšen vpliv ima smešenje človeka pred svetom, in posledica je bila, da se jih je mnogo odvracalo od dela, ki je vrhu tega še jako nehvaležno, a krvavo potrebno.

Nočem opisati pogubnih posledic alkohola, ne igrati vloge moralnega propovednika, ki mi prvič ne pristojta, drugič pa sem opazil, da taki in podobni spisi le malo koristijo ter tuintam celo odvracajo čitatelja od pravega pojmovanja tega problema. Vsak resno misleč dijak ima priliko, da lahko sara proučuje to vprašanje in njega posledice, tako teoretično po raznih spisih in razpravah, kakor tudi praktično v življenju. Spis lahko pretirava ali zmanjšuje vrednost, življenje tega ne more. Zato svetujem vsakomur, da posveča

več pazljivosti zadnjemu, četudi bo dobil iz knjig mnogo, kar mu bo pozneje koristilo. Opazuj z realističnega stališča in imel boš mnogo, žal še preveč prilik opazovati učinke tega zavratnega sovražnika. Pri resnem, vztrajnem opazovanju bo ta šola najboljša in najvplivnejša.

Proučevanje tega vprašanja je naša sveta dolžnost. Dijak je cvet naroda. On posebej inteligenco prihodnosti in ima kot tak važno družabno nalogo. On tvori naraščaj narodnih pionirjev in mora širiti med narod kulturo, napredek. Da pa ti dve besedi, geslo sedanjega časa, ne ostaneta samo na papirju, prazni frazi, odvisi vse od njega samega in njegovega dela. Boj za obstanek narodov se bije neprestano z različnim orožjem. Mi se ga udeležujemo in gledati moramo, da zmagamo, ker od njega zavisí obstanek in blagor našega ljudstva. Postanek v tem boju pomenja korak nazaj, izgubljeno zmago.

Mnogo se pisari in govori o napredku, a malo se dela. In še to delo ovirajo večni notranji boji, ki črpajo polagoma vse moči iz naroda. Take guerilje si lahko dovoljuje mogočna država in še ona bo poprej trezno premislila svojo nameró. Mnogo dela zopet je brez zaslombe, brez podlage. Posameznik je samo eden številnih faktorjev in njegovo delo bo uspešno in rodilo bogate sadove samo v udruženju, v organizaciji.

Delo je tisti velevažni faktor, ki je začetek in podlaga vsega. Vendar ne delaj in ne izobrazuj samo zase, temveč tudi za druge. Bij se hrabro v tem boju, ki ga lahko imenujemo boj za človeštvo, in ne delaj samo to, kar se od tebe zahteva. «Ne samo, kar mora, kar more, to mož je storiti dolžan!» Brez dela ni napredka, ni kulture; zato:

«Za narod teptani in njega obstoj
z besedo in deli krepko pospešujmo
blaginjo njegovo in splošni razvoj;
za naroda slavo, korist in prosveto
delujmo vsi skupaj z ljubeznijo vneto!»

Eno največjih ovir modernega napredka tvori gotovo nerazumevanje alkoholnega vprašanja. Šele v zadnjem času se posvečuje istemu več pozornosti in z veseljem moram pripomniti, da tudi naše oblasti ne zaostajajo. Ustanovil se je na deželni vladi protialkoholni oddelek in sosvet. Odločni protialkoholni bojevniki dr. A. Breclj je na delavskem soc. polit. tečaju zahteval, da se alkoholizem po državnem zakonu omeji. Mi se strinjamo s tem predlogom in se pridružimo njegovi zahtevi. Naloga, ki so si jo naprtili, ni lahka. Boj proti alkoholizmu je istočasno boj proti nemoralnosti, ki širi svoje pohlepne kremplje vedno dalje in jih zasaja v život našega ljudstva. «Ubi Bacchus, ibi Venus». Mentor, ideal dijaka pa je Minerva.

Tovariši! Iz naših vrst bodo izšli bodoči voditelji ljudstva. Kot zdravniki, sodniki, pedagogi, duhovniki in v drugih raznih poklicih boste razsejani med narodom. Spoznali in prepričali se boste na lastne oči, da je ta boj važen in potre-

ben. Kakršen voditelj, takšen narod. Treba bo vplivati na ljudstvo ne le z besedo, ampak tudi z zgledom. «Verba movent, exempla trahunt». Lep zgled bo dosegel to, kar beseda ne zmora. Prof. Paulsen pravi: «Nekaj, kar velja splošno med izobraženimi sloji za nizkotno in nedostojno, se ne more dolgo ohraniti in vzdržati med priprostim ljudstvom.»

Kdaj pa bo lahko dijak vplival z zgledom na druge? Le tedaj, ko se bo sam držal zakonov in načel, ki jih hoče vcepiti priprostemu ljudstvu. Prišli smo k točki, ki je zelo kočljiva za nas. Naši prednamci so v tej točki grešili, a tudi mi nismo brez vsakega greha. Zaradi tega si predstavljajmo ljudstvo pod imenom «študent» povsem kaj drugega. Dijaka se ne slika pri knjigi, ampak pri kupici vina itd. Oglejmo si slovenske igrokaze, kjer nastopajo dijaki, n. pr. «Kmet-Herod», «Kovačev študent», «Gorje mu, kdor pride študentom v roke» itd. Seveda ne morejo biti merodajni, a ljudstvo dobi vendar več napačnih pojmov o svojih bodočih voditeljih. Nezaupanje, ki iz tega sledi, je umevno. Sram me je, da moram beležiti ta dejstva, a potrebno v svrhu razumevanja.

Omenil bo kdo, da se potemtakem dijak sploh ne sme zabavati. Tak ugovor bi bil nezmišeln, ničeven. Ali se «Gaudeamus igitur...» dijakov res mora začeti in končati pri polnih bokalih, na plesiščih z neizogibnimi kroki in mački? Ali nimamo nikakih drugih, bolj plemenitih zabav, ki vsebujejo večjo dozo dostojnosti in lepote? Ne! Na izbero nam je dano neizmerno bogastvo drugačnega razvedrila, ki ne bo ne telesno ne duševno škodilo, ampak še koristilo. Telovadba, sport, glasba in petje, lepa umetnost in priroda sama odpira vrata k največjemu in najbogatejšemu zakladu. Nikar ne išči zabave v alkoholnih pijačah, kakor tudi ne utehe v žalosti. Zabava in uteha, ako jo boš sploh našel, bo le trenutna, zato pa neizmerno draga v vsakem oziru. Najboljša uteha v žalosti je in ostane delo.

Da pa bo dijak kos tem zahtevam, ki se smatrajo za njegovo dolžnost, mora gojiti značaj, močatost, svobodo. Da je svoboden, trobi danes že vsakdo, da pa je suženj premnogih strasti, tega ne pomisli. Značaju je potrebna velika energija volje in kdor je nima, prepušča delo drugim, z izgovorom na svojo nezmožnost. Pomisliti pa mora, da energija ne pride sama ob sebi, ampak da jo je treba vzgajati. Ko je prišla slabost volje enkrat do veljave, tedaj ne obstoji samo pri eni točki, n. pr. v malomarnosti alkoholnega vprašanja, ampak sega vedno dalje. Kdor se ne more odreči kupici vina, ta se tudi ne bo mogel upreti drugim strastem. Z energijo svoje lastne volje si bo dijak storil značaj, ki se bo razvijal sam ob sebi. Kar smatra večkrat za malenkostno, lahko igra pri tvorbi značaja usodepolno vlogo. Značaj bo pomanjkljiv in kot tak ne zasluži več imena.

Kakor sem že prej omenil, ostajajo razni protialkoholni spisi brez vsakega vidnega uspeha, in sicer iz različnih vzrokov. Eden bi bil: prepoved mika. V nekaterih slučajih je to istina. Pravila in

naredbe srednješolskih zavodov glede obiskovanja gostiln in kavarn niso ravno najboljše in večkrat se je že razpravljalo o njih preosnovi. Zakaj bi dijak ne smel v gostilne, ako si hoče tamkaj malo okrepčati. Ali je obiskovanje gostiln že vzrok uživanja alkoholnih pijač? Dijaki sami se norčujejo iz tega takozvanega «gostilniškega paragrafa». Na misel mi pride pesmica, ki dobro osvetli zmysel tega paragrafa. Raje bi navedel kako slovensko, a mi žal ni znana.

Die Kneipe ist ein Hochgenuß,
man braucht's nur zu probieren!
Trotz des Verbotes, ohn' Verdruß
anstatt zu Haus studieren!

Doch wehe, wenn das Ding nicht klappt
und die Kulipauten sind erfaßt.
Ach dann, o jerum, jerum!
Fliegt man ins Carcerum.

Čudno! Nekaterim daje ravno prepoved pogum k prestopku. Drugi zopet smatrajo paragraf za kršenje njih osebne prostosti itd. Tak vpliv ima torej gostilniški paragraf na dijaštvo in njegove posledice lahko vidimo dan na dan. Kako drugače bi isti vplival, če bi bil zgrajen v zmyslu novodobnega naziranja in znanstvenega spoznanja glede alkoholnega vprašanja.

A tudi tam, kjer ni prepovedi, vidimo pogosto malo oblasti nad samim seboj. Confortemini et estote viri. Ta opomin naj nas spremlja skozi vsa dijaška leta.

Medtem, ko so nekatere države — na čelu jim Amerika in Danska — v alkoholnem vprašanju že na jasnem, tavamo mi še v globoki temi. V nekem letniku «Zlate Dobe» (1915., str. 129.) poroča dr. Fran Kovačič v članku «Kako sodijo o nas...» o neki brošuri, ki je izšla leta 1915. v Monakovem. Autor, Robert Müller, ji je dal naslov «Was erwartet Österreich von seinem jungen Thronfolger?» V tej brošuri deli Müller prejšnje avstrijske narode v dve skupini: v prvo skupino stavi «razvite» in res «kulturne» narode, to so mu Poljaki, Nemci in Italijani; Čehe smatra etnografično za slovansko govoreče Nemce. K drugi skupini šteje Rusine, Slovake in Hrvate, ki se odlikujejo po telesni in duševni svežosti in predstavljajo mogočno zalogo neizrabljene ljudske sile, za katere lahko vsaka kulturna država zavida Avstrijo. Izvzeti pa so po prevelikem zauživanju spirita degenerirani Slovenci na Kranjskem (v izvorniku: «die durch übertriebenen Genuß degenerierten Slovenen Krains ausgenommen,» str. 76).

Vsled spirita degenerirano ljudstvo, to je edino, kar ve povedati o nas! Ta pretirana, zlobna izjava nevednega nemškega pisca nas navdaja z ogorčenjem in gnevom, a vendar nam vzbuja pomisleke. Mi sodimo sicer naše ljudstvo milejše, toda prevzema nas strah, da se ta izjava enkrat ne uresniči. Rod se ne degenerira naenkrat, ampak polagoma — generacija za generacijo. Pri tem počasnem poteku pa izgubimo navadno ves pregled v posameznih fazah. Nočem, da bi se me imenovalo pesimista, toda odkrito povedano, optimizem tu ni na mestu. Oglejmo si stvari vedno z realističnega stališča brez vsakih iluzij, potem nam bo mnogo jasno, kar sedaj še ne vidimo ali pravzaprav nočemo videti. Voditelji ljudstva naj vsled take sodbe odprejo oči. Z dejanji moramo ovreči hudo sodbo nemškega pisca, ne samo s protesti in besedičenjem. Kje so oni, ki bi morali ljudstvu odpreti oči in mu pokazati, kakšna bodočnost ga čaka v tem slučaju? Protialkoholne bojovnike — posebno abstinate — se smatra za vsiljivce, nadležne ljudi, ki samo pretiravajo. Kratkotamo se jih smatra za pesimiste. Kdo nam torej še ostane? Ako se ne loti dela inteligenca in njen naraščaj, potem je samo ob sebi umevno, da nihče. Taka je torej slika sedanjosti. Bodočnost pa dremlje še v naročju bogov in upajmo, da ne v Bakovem naročju.

Le nikar ne fajimo svojih napak, ampak imenujmo jih glasno in odkrito, da se tem lažje odpravijo. Kdor hoče greh utajiti, ta ni prijatelj naroda. Poznati jih hočemo in jih moramo! Le tedaj nastopimo uspešen boj, kadar jih dobro poznamo.

Nastopila bo nova generacija med ljudstvom; to smo mi. Ali se bomo tudi mi potapljali v sladki globini letargije, ne meneč se za narodov blagor, za treznost našega ljudstva? Ne! Naša sveta dolžnost, naša naloga, naš cilj bodi, da stopimo pozneje kot voditelji naroda pred svet in mu zakličemo, kazaje na naše ljudstvo: «Nismo degenerirani, kakor ste sodili o nas. Pokazati vam hočemo in dokazali vam bomo, da je bilo to le hudobno obrekovanje, plod velikanske nevednosti. Glejte naš narod, — zdrav in krepak — kako se razvija. V nas vseh je ona neizrabljiva ljudska sila, za katero nas bodo marsikateri kulturne države zavidale.»

Tako se bo moral glasiti naš odgovor na ta napad. Da se to kdaj uresniči, nam bodi porok naše delo in naša čast. Ne s tarnjanjem in besedičenjem, z neumornim, vztrajnim delom bomo dosegli svoj cilj.

ESEN.

MATER SEM VIDEL — —

Mater sem videl,
globôke, do kosti segajoče oči,
na kósti viseče, kri,
vodeno kri sem videl,
njen obraz, zbrušen od solz...

Ne ljubim Te mati...
ko bo moje telo od trpljenja izžeto,
ko bo mesto krvi le vodo dajalo,
tedaj, tedaj šele moja mati
bo Tvoje ljubezni vredno postalo.

MILOŠ VONČINA, Ljubljana.

IZ CIKLA „KEDAJ“.

Kedaj sem Te spoznal, Eleonora?
 Otrok sem bil
 in klečal sem ob kamnu svetem.
 Zaslišal sem Tvoj glas, ko s kora
 se je zvil
 in plaval nad menoj.
 Molil sem in mislil na Tvoj glas,
 na laske temne in oči:
 Kot dva kristala, ki v obraz
 se skrivata, molčita.
 Nisem molil...
 Ko je bilo vsega konec:
 konec pesmi in molitve — lepih sanj —
 sem hitel Eleonora, da Te vidim med ljudmi.
 Šli so vsi:
 Kimali so z glavo in drhteli.
 Tekel sem, da vidim Tvoje lice.
 In nikoli ne pozabim nanj! —

Takrat sem bil otrok...
 Rastel sem, kot roža v vrtu,
 če gojiš jo na gredici,
 da svoj cvet odpre
 in poljubi žarke solca
 cvet razgrne in — umre...
 Kakor potok — ki v stezici
 si izkoplje grob

in — bežeč iz dni mladosti.
 v starost
 poje melodijo večno kakor solnce;
 kakor morje valujoče poje grobokop:
 «Labudova pesem obraz nam zagrne
 rano, prerano se zvezda utane,
 črna in temna noč jo izpije...
 Pesem hitca ponavija lačud»

Nisem Te spoznal takrat Eleonora!
 Ostal sem sam in moj spomin,
 ki je uhajal tja v daljave
 zaklical s liriba na planjave
 Tvoje ime.
 Ob klicu Tvojega imena
 veter je zarjul. In strašen smeh,
 kot beli sneg
 usul se mi je na ramena.
 Zakaj? Li moj ostudno grd obraz
 je bil na poti Tebi, ki si blestela v luči?!
 Prosil sem Te za življenje
 — pa zaman!
 In dan na dan
 me hrepenenje
 muči
 po mladosti in pomladi in ljubezni
 Zakaj sem Te spoznal Eleonora!..

RAPE STANE.

MISLI PRED VSTOPOM V ŽIVLJENJE.

Prazne čaše, srca puna,
 manje riječi, više čina,
 tad če biti opet sretna
 lijepa naša domovina!

(R. Katalinič.)

Težki udarci, s katerimi je usoda bičala naš narod, so morali zapustiti v ljudstvu vtise, katerih iznebiti se nam bo mogoče le, če nepristransko premostrimo vse slabosti, ki razjedajo njegovo življensko moč in individualnost.

Politične in socialne razmere v prejšnjih stoletjih so zanesle med stanove prepad, katerega čas ni mogel zmanjšati, kaj šele premestiti. Meščanstvo pod tujčevo peto ponemčeno, je izgubilo zvezo s kmetjskimi sloji, izobrazba, ki je bila prvim pristopna, je ostala ograničena, in danes obstoja resna nevarnost, da se zveza povsem izgubi, če mladina v zadnjem hipu ne spozna dolžnosti, ki ji jo nalaga opasno stanje njegovega naroda. Da pa zamore to, je prvo, spoznanje njegovih potreb, poznanje jasne poti za uresničenje narodnih teženj, t. j. upoznava dolžnosti vsacega posameznika do celote, ki mu jo nalaga domovinska ljubezen. —

Ko zapusti dijak srednjo šolo in stopi v dobo, v kateri naj se odloči za življenjski poklic, takrat mu prerado zmanjka zadostnega upogleda v dolžnosti, katere zahteva od njega življenje. Premnogim je poklicna vzgoja le tehnično in znanstveno vežbanje za poznejše delovanje. V kako nenadomestno škodo je to socialnemu razvoju naroda, nam je živ zgled sedanost. Splošna znanstvena izobrazba je neobhodno potrebna vsem, ki žele doseči uspehe v svojem poklicu, združena pa mora biti s čustveno izobrazbo, brez katere mu ostane življenje mrzlo in pusto, kakor nam postanejo nebotični ledeniki, po katerih kopravimo iz daljave, ko jih vidimo ožarjene v jutranjem solncu, neznosni in ostudni, če smo prisiljeni preseliti se med nje. In ravno tu mladina največ greši.

Koliko žrtv zahteva življenje od ljudi, ne, ker bi dotični ne imeli zadostnega teoretičnega znanja, temveč ker ne poznajo samozatajevanja, konsekventnosti, točnosti, ker jim je tuj smisel gospodstva in pokorščine. Zahteva življenja stopa jasno pred nas. Preudarek o nevarnostih in od-

govornostih poklicov, za katere se odločimo, je za slehernega biološke važnosti.

Od posameznika je odvisno, kako si uredi svoj poklic, kajti povsod moremo najti priliko druge vzgajati, jih negovati, sploh se udeleževati v socialnem smislu, samo če razumemo iskati vezi, po katerih smo v stiku z ljudmi, ne le po stanovsko-uradni poti, ampak tudi po vplivu vzgajanja v dobrem ali slabem, malem in velikem. Dijak, ki si

bo stavil v svojem poklicu za vzor požrtvovalno in nesebično delo v prid celote, bo tudi v najtežjih trenutkih življenja ostal neuklonjen. —

Težnja vzgajati ljudstvo, pomagati mu do razmaha, nam bo pri razmotrivanju o raznih poklicih, h katerim se obrača naše dijaštvo, služila kot cilj, nekaj osnovnih misli pa, o katerih bomo izpregovorili prihodnjič, bo temelj, na katerem bo zidal sleherni samostojno svojo stavbo.

JOSIP ZORČIĆ, Beograd.

UVODNA PESMA

iz ciklusa, koji se može nazvati:

PAHULJICE

ILI

PESME SA SEVERA.

Kroza ulice uske ove jesenje noći,
Čuo sam kako duva i pišti dahom svojim
Oluj sa daljnih pusta, i u sobnoj samoći
Osetih da krv ledna teče žilama mojim.

Čuo sam kako huji, kako u tami pišti
I jeca oluj bôno. U miru noći ove
Čuo sam kako vetar tužno ulicom vrišti
I govori mi tiho: „Hajde, Sever te zove!“

BOŽIDAR KOVAČEVIĆ, Beograd.

PESMA UMORNIH.

Hteo bih velike strahove,
ogromne, teške bolove,
trenutne, lude smehove
za jedan samo čas.

A ne ovako: nikada
ni jedan velik strah, bol, smek
već samo lagan greh.
O, ko nas prikovo tako,
da umremo polako?

BRANIMIR ĆOSIĆ, Beograd.

POBEDA.

Bilo je to u doba, kada se kroz cvetne šume Italije ponovo zabelasase vitka bela bela Nymphâ, uz pomamni kikot razbludnih Panova, u doba, kada veliki Bogovi Lepote naučiše ponovo ljude da govore rečima Bogova, a mali nestašni Amori nadjoše opet, iza šupljih grmova, svoje izgubljene lukove.

Tih godina, jednoga dana, na trećem spratu neke kuće, sedeo je na rasklimanoj stolici, sa spuštenim rukama niz telo, Dum Mate, kanonik i vajar dubrovački i posmatrao kroz trepavice svoje delo: Isusa i Mariju.

(Iz istog ciklusa.)

TUGA.

Dosta sam, dosta slušo bolne jecaje i ciku,
Dosta je srce moje lilo suze u tuči,
Ja večno, večno čujem njegovu žalnu riku,
Sličnu vapaju grešnog što se u paklu muči.

Ja sam u plašt zavijen od hladne crne svile,
Jer za ljubimca svoga uze me tuga sada.
Moje so žile pukle od ciča što su bile,
Dok kroz procepe njine lokva za lokvom pada.

Mravi i crvi koji mrtvim telima mile,
Osećam kako grizu telo i moje pleće.
Hladan je, hladan, tugo, ogrtač tvoj od svile,
Zbaci njega sa mene ja hoću sreće, sreće...

— Učitelju, to vam je najlepše delo! — oglasi se bojažljivo učenik Dum Matov, viti neki mladić, sa nozdrvama koje su podrhtavale.

Stajao je kod otvorenog prozora, na koji su padali sunčani zraci, a neke mušice, obojenih krila u zlatnom prahu sunca, pevale su jednu istu melodiju.

— Maestro, — počne mladić smeteno, — maestro, da li je Lepota jača od Vere?

Maestro nije odgovorio, a učenik nije ponovio. Kroz prozor, zajedno sa suncem i lakim vetrićem, uletoše glasovi ljudi, koji su prolazili ulicom.

Žamor je postajao jasniji, dok se nisu i reči počele razaznavati. Očito je bilo da se nešto nosi.

— Maestro, brzo! — zaviče učenik koji se nagao nad prozor.

Nošena od četiri snažna momka blistala se u jutarnjem zraku mramorna Venera.

— Gospode, smiluj se! — zavapi Dum Mate. — U grad tvoj unesoše paganskog idola. Hriste, daj mi moći da branim tvoj grad! Pohota je pronesena u triumphu! Smiluj se na nas grešne, smiluj se, Domine!

Učenik nagnut do pojasa da bolje vidi, promatrao je radoznalo.

— Ipak je jako lepa! — promrmlja kroz zube.

* *

Stežući oko sebe svoje sveštenečko odelo, žurio se to veče Dum Mate dubrovačkim ulicama, uzanim, punim mirisa cveća sa prozorâ, sa nadnesenim čutljivim balkonima od mramora, ulicama koje se penju gradskim zidovima i silaze moru. Tada se nad Dubrovnikom dizahu svega dva zvonika a grad beše malen kao šaka. Išao je stranom u senci kuća. Tamo preko, u punom sjaju meseca ukaza se jedna kuća, ocrtavajući ivicu ravnoga krova na modrom nebu. Bila je kuća vlastelina Restića. Prišao je velikim vratima i otvorio ih ključem, koji je dobio od vlasteoskog sluga za novac, pošto mu je obećao iskupljenje greha. Ušao je u veliki trem. Vrata ostadoše za njim otvorena, a svetao mesečev zrak, osvetli ono što je tražio. Zamamna, oblih udova i grudi, mladog naivnog lica i gladko začešljane kose. Bila je sveža kao da se juče rodila. Odisala je na snežnu morsku penu, na glatku bisernu školjku, a ne na pećinu, gde je ležala tri veka, bez sunca, koje bi joj se udvaralo, bez mirisnih belih i crvenih ruža, kojima su negda kitili njene noge i glavu.

Sveštenik promrmlja stisnutih zuba:

— Bestidnice! Poganice! Grčevito je stezao rukama bronzani malj. Čak je ustima ružio božicu ljubavi, nestašnu devojkicu razbludna tela, očima je prelazio vajarsku umetnost njenog stvarca. Divilo ga je savršenstvo ruke, ali na grudima ne diže svoj pogled.

— Ne, na njoj je sve gadno, poročno! Nema na njoj ništa što je lepo! — mrmrljao je modrih usana.

Sa očima punim mržnje, sa spuštenim obrvama, on izmahnu maljem.

Božica se trudila da malim šakama zakloni svoju nagost. Oko usta igrao je osmeh, koji je ličio malom nestašnom leptiru.

On je ne udari, a malj nemoćno klonu dole.

— Prokletnice!... — čulo se kako mu zamire u grlu reč i sruši se na kolena.

— Čemu ova kušnja, Gospode? Smiluj se, daj mi snage! Moja je duša željna Tebe, Tvoje Mudrosti, Tvoje Lepote! Smiri mi dušu, koja teži Tebi, savršenstvu! Hriste, smiluj se, daj mi moći!

A božica se uzalud trudila, da malom kameonom rukom, zakrije nabujale grudi.

Dum Mate je ostao klečeći, a kroz krezuba usta šištale su mu reči:

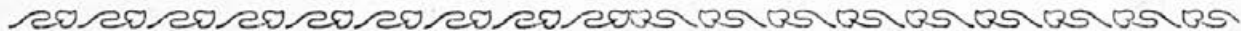
„Et ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo...“

Božica se smešila.

* *

Učenik je očajavao. Nije video učitelja već četiri dana. Uvek je nalazio zaključanu sobu i čutanje. Mislio je da mu se učitelj moli, bičuje i radi haljinu bezgrešne device. Kada je zapitao ženu koja je održavala kuću u redu, ona je odgovorila, da se on to jest učitelj svakako moli, jer da ne prima nikako hrane. Petog dana došao je učenik oko podne. Pokuca na vrata. Mir. Pokuca još jednom. Čutanje. On okuša kvaku. Vrata se nečujno otvoriše. Soba je bila prazna. Isus i Marija, najnovije delo učiteljevo koje je trebalo da krase uskoro stolnu crkvu, bilo je skinuto nedovršeno sa podnožja i metnuto u kraj, a na podnožju pokriveno platnom, stajalo je nešto novo. Učenik je prišao i drhtećom rukom odigao platno.

Iz mokre gline, zamamna kao greh, velika kao slava, uz naivan pokret da zakrije svoju nagost, gledala je u učenika božica ljubavi, dok joj je na usnama blistao osmeh.

VASA EŠKIĆEVIĆ (mladji), Irig (Srem).

SAVET.

Oj, Vlastice, ljupka mila
divna s' kao ruža bela
mnoga su se mlada srca
za tobom zanela!

Pa dok Ti je život bujan
Ti mu čuvaj krasa
čuvaj srce, čuvaj dušu
dok još ima spasa.

Jer takovi cvetak žudi
da ga strgneš — a on svene
pa kad minu uspomene
kasno j', da se setiš mene!

MLADOST.

Ne — bilo davno od toga doba
beše to divan jeseni dan,
vicañ Te jednom andjele mio,
vicañ Ti želje u duši plam!

Od toga doba ostade samo
bolnome srcu jedini lek,
spomen na Tebe i već je zdravo;
žalosno srce, za celi vek.

Pogledaj svuda okolo sebe
má, radi koga, na meti stoj...!
Mlada će duša, tek da razume
bolnoga srca slavopoj!

NASELBINE IN PROMET.

Kultura je ona činjenica v življenju posameznika in celih narodov, ki vrši največjo ingerenco na vse njegovo življenje, delovanje in čustvovanje. Človek je v fizičnem in psihičnem oziru otrok kulture in grude, na kateri živi. Razumljivo je torej, da sta tudi kultura in zemlja v gotovi relaciji med seboj.

Na eni strani je kultura tisti faktor, ki človeka osamosvoja od rodne grude, na drugi pa zopet tista veriga, ki ga veže nanjo še tesneje — nerazdružno.

Z rastočo kulturo se človek na eni strani vedno bolj odtuja »materi zemlji«, ker ga raffinement prometnih zvez in sredstev v kratkem času premesti na najoddaljenejše kraje, kjer pri blagostanju kaj kmalu pozabi staro domovino. Ni vedno resničen pregovor: »Ubi patria, ibi bene.« Dostikrat je resničen tudi obratni rek in koliko je izseljencev in pregnancev, ki bi v celoti pritrtili zadnjemu: »Ubi bene, ibi patria.«

Vendar pa kultura, čim višje se povzpema, tem bolj veže človeka na drugi strani k rodni grudi.

Lovec, ribič, nomad potujejo s kraja v kraj in če iščemo njegovo domovino, jo najdemo na razsežnih, včasih več tisoč kvadratnih kilometrov obsežajočih poljanah, ob celem toku velikih rek. Njemu ni treba čakati, da mu dozori hrana, da po težkem, mukapolnem delu žanje sad svojega truda in potu; on gre takorekoč »s trebuhom za kruhom.«

Drugače poljedelec, kmet. On čaka, dela, trpi, se veseli in trese od pomladi do jeseni, da mu dozori neznatno žitno zrno. Na mestu — privezan na grudo — ostane svoj živ dan. Drugače zopet mornar in trgovec. Prostrano morje je njihova domovina, tam najde dostikrat njihova podjetnost svoje plačilo v hladnem grobu valov in »ne križ, ne kamen ne stoji« tam, kjer krije navadno monotonska gladina, včasih pa razburkani valovi, njihova trupla, trupla pionirjev, mučnikov za prosveto človeštva.

Vendar vsak človek, naj že bo primitiven lovec ali nomad ali na visoki stopnji omike stoječ poljedelec ali delavec, vsak rabi kot obrambo proti vremenskim neugodam in svojim sovražnikom bivališče, ki je seveda zelo različno po kulturni stopnji graditelja in materijala, ki ga uporablja ter po potrebi in dobi, v kateri naj služi njegovemu smotru.

Gotovo si nomad, ki se čez par tednov seli drugam, ne bo gradil trdnih hiš in mu zadostuje navaden šator. Poljedelec pa si zgradi trajno bivališče, ki naj potraja vse njegovo življenje in naj bo streha tudi njegovim sinovom in vnukom.

Niso še vsi narodi na svetu dosegli višjih stopenj kulture, zato najdemo še vedno (take) ljudi, ki še danes prebivajo kot nekdanji ljudje ledene dobe — v podzemskih jamah. Še danes nahajamo skalna bivališča in še najdemo troglodite. Od teh najprimitivnejših bivališč je cela vrsta stopenj do

komfortnih velikomestnih hiš: skrivališča na drevju, šator, lesena koliba, zidana hiša itd.

Če se je človek naselil v družbi na kakem mestu, kar je bilo samo po sebi potrebno pri poljedelcih, obrtnikih in trgovcih, so nastale večje skupine hiš, naselbine. Po velikosti jih ločimo v: vasi, trge, mesta, vele mesta in milijonska mesta ali svetovna mesta.

Te naselbine seveda niso imele nobenega pomena, če niso bile med seboj zvezane po potih in tako so že vsled svojega smotra naselbine in pota v vedni odvisnosti drug od drugega. S prometnimi poti so rasle naselbine in čim večje so postajale le-te, tem boljša so morala postati pota.

Naselbine so vedno v ozki zvezi s prometom in obratno, zato teh dveh faktorjev ne moremo nikdar ločiti. Z obema pa je zopet v najožji zvezi trgovina.

Samo skozi mesta je šel promet, ker tam so bili trgovci najbolj varni pred napadi raznih individuev, ki so vedno prežali na njih polne mošnjičke in njih robo, in tam pri meščanih, ki so bili na producente od zunaj navezani, je bil tudi skupiček in dobiček največji. Kajti gospoda po mestih se ni zadovoljila s platneno obleko kakor kmet, ki si jo je sam doma izdelal, temveč je hrepenela za modo in svilo ter baržunom; vse to pa so nudili trgovci, ki so vse te reči, pa tudi druge: zlato, srebro, drago kamenje, dišave, fine izdelke iz stekla, lepo okrašeno orožje i. dr., prinašali iz tujih dežel.

Pa tudi kmet si je včasih zaželel kaj »boljšega«, fino blago ali vino, ali pa rabil za dom sol in druge izdelke ali pridelke, ki jih doma ni bilo, in takrat je napravil trgovec tudi pri njem dobro kupčijo za denar ali pa mu dal svojo robo v zameno za domače pridelke.

Trgovina in promet gresta torej vedno roko v roki in tako se je s trgovino razvil promet in njegove smernice so podajale trgovska pota, ki so vodila po najboljših in najvarnejših potih, ker blago se je v večjih množinah — in samo takrat je nosilo večji dobiček — moralo voziti na vozovih. In ti so zahtevali dobre ceste.

Ker pa so prebivalci sami in posebno gospodstva imeli interes na tem, da so trgovci hodili skozi njihovo deželo, zato so jim šli kolikor mogoče na roko ter popravljali ceste in mostove in skrbeli za varnost trgovine. Stroške pa so krili z raznimi davki in privilegiji, ki so jih pridržali sebi.

Izhodišča, cilji in oporišča prometa pa so naselbine in zato nam je omeniti še najvažnejše tipe teh, posebno z ozirom na njihov postanek.

Predvsem so naselbine služile obrambi stanovcev, sosebno v najkrajši dobi. Zato njih trdno zidovje, ki nam razodeva njihov namen.

Promet in trgovina pa se posebno razvijata na križiščih cest in v obrtnih središčih ter ob rekah tam, kjer so plitvine, da se more čez reko. Kajti

mostovi v starih časih niso bili tako pogostni kot danes. Tako n. pr. ni bilo na Donavi od Rezna (Regensburg) do Dunaja sploh nobenega. Lahko torej razumemo, kakšen pomen je zadobil kraj, kjer se je tak nahajal ali pa kjer je bila plitvina, kjer se je peš ali z vozom moglo čez reko. Zato so vsa tista mesta, ki se končajo z —furt, —brod, —bridge, —bruck itd., važna trgovska mesta. Isto velja za rudnike, vrelce i. dr.

H koncu pripominjam še, da je tvarina, o kateri sem napisal ta kratki odstavek, ogromna in obsega celo najobširnejši kapitelj geografije. Torej je razumljivo, da je nemogoče na par straneh podati izčrpno vse probleme, ki se nam nudijo. Moj namen je le pokazati učeči se mladini ogromni zaklad geografične vede in jo zainteresirati za to poglavje, ki ji je morda še precej — terra incognita.

LJ. N. DJORIĆ, Beograd.

* * *

Srebrna prolaznost u skeletu leda
klizila po nebu u zvezdanoj noći
Poštujući večno
„Napred“ —
Koje u iskoni nešto neizrečno
Neznano — slućeno zapisa il kaza!
Ja, čovek, razumom i srcem zaveden,
zavoleh Većnost
a nezadovoljan sa onim što imam,
pun strasti koja večno više žudi,
i lepotom misli u beskraj naveden
morah da osetim njen poljubac leden.

Sa naivnošću čovečijeg srca
i sa ljubavlju punom iskrenosti
prhnuh u nebo
u beskraj zvezdani,
ljubih pa greših:
A tad me zanešoše vali
srebra, dah beskrajja taće me se tajno —
Vrisnuh u strahu ludo i očajno:
strahu od smrti koje se tad setih.

Osetih bedan i pun teškog rada
svu grozu lebdenja,
osetih ko čovek
koji izgubi oslonac i pada
u strašni ponor, svestan umiranja.

I tad: sve ono u čemu uživah
pun sreće, radostan do zadnjega trena,
vćini mi se prepunim užasa,
a zvezdan beskraj ko ćeljast paklena.

Padoh,
i k'o dete lepim prevareno
kad s puno straha svoju glavu skrije
u krilo majke
ja tad, prepun pošte,
straha i suza
sav malen i ćedan
beskrvne usne upijah u crnu
mater moju, zemlju,
uz poljubac jedan,
uz zagrljaj u kom samo život leži
stiskajući je rukom punom grća:
Grcajući joj: „ne beži, ne beži!“

VLADIMIR BLASKOVIĆ, Koprivnica.

NAŠE MORE!

Bijaše vruć srpanjski dan.

Veselo sam se uspinjao po šumskom putu iz Broda u Skrad. Majka, koja je išla sa mnom, češće je počivala, jer je strmina bila velika, a sunce baš junački upiralo svoje zrake o naša ledja. Nakon dva sata laganog uspinjanja stigismo na skradsku stanicu. Vlak, koji nas je imao povesti na Rijeku, dolazio je tek za jedan sat, ali to nas nije smetalo — bar smo se mogli dobro otpočinuti.

Za to mi se vrijeme pogled nasladjivao gledajući veličanstveno djelo Prirode.

Preda mnom se nižu šumom obrasle glavice drgomaljskog skupa, iza kojih se ponosno uzdiže kršni Risnjak. Na lijevo silni Kupjak, kojeg je čovjek probušio 1124 m dugim prokopom; na desno vapnene „Kuzeljske pećine“, a u mašti gle-

dah, kako se duboko dolje izmedju njih vijuga srebropjena Kupa s Kupicom, Iševnicom, Bjelicom, Cabrakom i ostalim manjim gorskim potocićima.

Dok sam tako uživao u promatranju, začu se dolazak vlaka. Još nekoliko minuta i mi se već vozismo dalje.

Okolica, kojom se vozismo, bijaše prekrasna. Delnica vidio sam još dobro mi poznatu brodsku dolinu, no dalje je od Delnica izgubih i kraj postade za mene nepoznat. — Već minusmo Fužine, kadno se krajolik sasvim promijeni. Nestaje divnih crnogoričnih šuma, te se pojavio goli kamen — Srce mi počelo jaće kucati, jer sam znao, da sam blizu onom, za čim sam od najranije mladosti čeznuo. Znao sam, da ću za koji čas ugledati more.

Unapred sam se već upitao i saznao, da će nam se more pojaviti na desnoj strani. Zato sam nestrpljivo stajao kod prozora na toj strani.

Vlak je jurio velikom brzinom.

Jedan pomorski časnik, koji se s nama vozio, upozorio me, neka sada dobro pripazim.

Još jedan zaokret i onda...

Poslednji se brijeg, koji mi je branio vidik, približavao kraju, i eto — moje oči gledaju već željeno more, Jadransko more — naše more!... Do Delnica vidio sam još dobro mi poznatu brodsku dolinu, no dalje je od Delnica izgubili i kraj postade za mene nepoznat. — Već minusmo Fužine, kadno se krajolik sasvim promijeni. Nestaje divnih crnogoričnih šuma, te se pojavio goli kamen — — Srce mi počelo jače kucati, jer sam znao, da sam blizu onom, za čim sam od najranije mladosti čeznuo. Znao sam, da ću za koji čas ugledati more.

Veličanstven bijaše za mene onaj čas! Čuvstvo, koje sam čutio, ne mogu izreći. Što sam mislio, što čutio ne znam. Znao sam samo to, da mi je odmah za tim bilo u srcu ugodno — vrlo ugodno... Najradije bih u tom času lio suze radosnice, sve izgrlio — izljubio...

Dok sam se još nalazio u prvom uzbuđenju, minusmo već i nagli zaokret iza stanice Plase, a more nam se s otocima Krkom i Cresom nalazio sada na lijevoj strani.

Spomenuti pomorski časnik tumačio mi mjesto, koja smo vidjeli. Nedaleko željezničke pruge gledao sam Hreljin, a dolje na obali poznato ljetovalište Kraljevicu s dobro usčuvanim Frankopanskim gradom na jednom rtu. Na dnu ovećeg zatona teatralno se smjestio drevni Bakar — grad, a na pučini, na putu između Rijeke i Kraljevice, plovio je oveći parobrod, izbacujući iz

dimnjaka gusti dim. Na desno se dostojanstveno diže visoka Učka, a u njezinom su se Primorju smjestila obljubljena morska kupališta Opatija, Lovrana i druga mjesta.

Naglo smo se spuštali i sve se više približavamo samoj obali.

Drhtao sam od uzbuđenja, te sam sada želio, da što prije stignem na Rijeku, da mogu biti sasvim kod divnog mora. Vlak se sve većma približavao cilju. Već je prolazio kraj prvih sušačkih kuća, između kojih se vidi more. Sada sam već mogao dobro raspoznavati ljupke barčice s bijelim jedrima, kako se lagano miču po glatkoj površini mora.

Još jedan prokop i već smo u riječkoj stanici. Pun blaženstva stupio sam na riječko tlo...

* * *

Prošle su gotovo tri i po godine.

Često sam za to vrijeme mislio na taj dan i uvijek me je to sjećanje napunilo zadovoljstvom. Ali od nekog vremena nije tako... Zalosna mi se srca vraćaju uspomene na divno more i kršno Primorje.

Rapallski je ugovor potpisan...

One krajeve — koje sam onda i uvijek poslije radosno pozdravljao — i s njima preko po milijuna našeg življa, oteo nam licemjer Talijan.

Ali nemojmo klonuti! Raditi treba!...

Prenimo se već jednom od sna — — Dosta je nerada!

Imajmo uvijek na umu ove tri riječi:

„Istra“,
„Rijeka“,
„Dalmacija“!

JANKO OMAHEN.

PISMO IZ PRAGE.

Vtisi, ki jih dobi človek na transportih, zlasti takih kot so dijaški, so najrazličnejši; saj doživi človek v tistih dneh vožnje toliko, da najde v svoji subjektivni polovici duše ravno take zaklade kot v objektivni. Popisavati življenje tistih dni se mi zdi popolnoma neumestno, ravnotako kot problem, ali so spali tisti, ki so imeli pred seboj odeje, ravno tako dobro, oziroma boljše kot oni, ki so imeli slamo.

Naj bo že temu kakor hoče, — v ponedeljek smo se odpeljali iz Ljubljane. Vožnja do Špilj je bila nad vse vzorna, nikjer nismo počivali, nihče ni pozabil na nas. Prišli smo in odšli kot v državi, ki obstoja že par decenijev, bil je povsod red, vse ga dovolj, kar je najbrže glavni vzrok tega vzornega reda.

In tako smo prišli na jutro v Špilje.

Meglen dan je že bil, ko smo dospeli v prvo nemško stacijo. Z ozirom na druge postaje Nemške Avstrije je bilo opaziti, da je to postaja, ki se še

dotika Jugoslavije, zakaj pokrajine, ki so nas pozdravljale, so bile še rodovitne in ljudem samim je bilo videti, da ne trpe tiste bede in da je ne izražajo s tarnanjem in povpraševanjem nas Jugoslovanov. Toda tista rodovitnost je začela polagoma padati in kolikor bolj smo se bližali osrčju Nemške Avstrije, tem bolj smo spoznavali, da je to industrijalna država in da se tudi na tem polju ne more svobodno razvijati, ker nima premoga.

Ljudem samim, ki so tako jasno izražali dušo te uboge države, je bilo videti, kaj trpe; toda, da bi nam priznali, jim je bil udarec še premajhen. V Gradcu so nas gledali precej postrani, toda povsem drugače kot za časa vojne. Videli smo, da je bil tu drugi, ki jim je postavil novih „deset zapovedi“, zakaj kolodvor je bil poln ententnih vojakov. Vedli so se kot bi bili oni gospodarji in končno človek si mora priznati, da je ta beseda tudi resnična. Naš vlak so zapeljali daleč od kolodvora tako, da bi bil že čudež, če ne bi pozabili

na nas. Železničarji so nas potolažili, da bomo stali najmanj pet ur, ker ni premoga, in z oziranjem na to žalostno dejstvo smo zapustili vlak in krenili proti kolodvoru. Da nismo v Jugoslaviji, smo videli, občutili in okusili v restavraciji, toda to še ni bilo tako presenetljivo, ker smo se tega kot vrlji Jugoslovani docela zavedali.

Na kolodvoru je bilo opaziti precejšen nered, v restavraciji precejšnjo revščino in ko sem se ozrl na drugo stran kolodvora, sem opazil precej tovarniških dimnikov, toda le malo takih, iz katerih bi prihajal dim. Bilo je, kot bi smrt legla na to državo, povsod mir, povsod sledovi nekaj groznega kot tišina pred nevihto.

Dospel je osebni vlak in pretrgal tu mučno tišino; na kolodvoru je završalo, pa kmalu poleglo in ko je odhajal vlak, je bil nabito poln, ljudje so se gnetli po stopnicah, na prehodih iz voza v voz, bilo je vse pomešano: bogataši, berači, civilisti in vojaki in tak je bil ves vlak, na koncu pa sta bila pripeta dva velika voza — sleeping cars — in iz obeh vozov so mrzlo in samozavestno gledali trije angleški častniki...

Proti mraku smo zapustili Gradec in ponoči dospeli v Bruck. Nihče se ni zmenil za nas in da nismo imeli tobaka in cigaret, bi ostali in čakali v Brucku najbrže vso noč, dokler se ne bi zljubilo železničarjem, da nam pomagajo naprej. Spali so že, ko smo jih prišli prositi, toda hvala bogu da ima jugoslovanski tobak še toliko moči v sebi, da nam je pomagal naprej.

Na jutro smo prišli v Dunajsko Novo Mesto in kolikor bolj smo se približevali Dunaju tem bolj je padalo poljedelstvo. Okolica je malo obdelana in kar je polj so slaba in revna. Mesto zemlje je pesek in mesto polj so travniki. Po večini raste koroza in še ta je tako redka in majhna, da se človeku smili do srca. Tisto, kar človek opaža tu, a ne pri nas, so pa tovarne, seveda le v večjih krajih, in sedaj tudi še nepopolne. Čim bolj smo se bližali Dunaju, tem bolj smo opazili ta razloček med nami in njimi.

Zjutraj smo dospeli na Dunaj. Gonili so nas z enega kolodvora na drugega, nikjer niso vedeli, kaj bi z nami, kam hočemo, le to so vsi dobro vedeli, da smo Jugoslovani. Spraševali so nas vse vprek o cenah, o življenju in, ko so zvedeli resnico, so odšli, kot bi premišljali spomine iz daljnjih dni.

Ko smo v mraku le zvedeli pozitivno, kdaj odidem, smo se napotili v mesto.

Toda tistega Dunaja, ki ga poznajo vsi, tistega ni več danes. Tisti znani smeh, tisto znano veselje in humor, vse to je zginito in tisto burno življenje je umrlo. Po temnih ulicah drevijo ljudje in se gnetejo prav kot bi se zavoljo tradicije, in nekdanj razsvetljena okna strme zdaj temna in neopazena v nebo. In Prater, tista pisana roža v tem pestrem šopku, je danes gnoj, kjer je pustila vojna svoje nesmrtnne spomine...

Opešalo je telo, vkovano v verige, a duh išče, premišljuje, ustvarja, se preraja, dela in se trudi, toda — sanje so dlje kot spomini...

Ko smo se zvečer vrnili na kolodvor, smo se razgovarjali z železničarji; politizirali so med seboj, a vse njih besede so se vrtile le okoli lakote in denarja. Hvalili so dr. Rennerja, pa zopet majali z glavami nad njegovo politiko, iskali so, da bi našli nekaj, s čimer bi se ponašali, skušali se rešiti vse na en mah, pa ni šlo, in tisto trpko spoznanje, ki je zraslo v njih srcih, je rodilo poslovilne besede od Dunaja:

Es gab nur eine Kaiserstadt

Es gab nur ein Wien....

S takimi mislimi smo tudi mi zapustili Dunaj in prišli zjutraj na zadnjo nemško postajo, kjer smo čakali sredi polja celih osem ur na odrešenje. Tisti žalostni spomini na premagance so ginili in ko so češki legionarji, ki so se vozili z našim transportom iz daljne Rusije preko Carigrada v domovino, okrasili z zelenjem svoje vozove in razvili svoj husitski prapor, se je tudi med nami začelo veselejše gibanje. Pesmi, napisi na vozovih in zelenje je spremenilo vso tisto mrtvaško tišino, ki smo jo peljali s seboj iz Nemške Avstrije, v radost in veselje.

Prekoračili smo mejo in dospeli na prvo postajo češko-slovaške republike, Břeclavo. Življenje tam in življenje tu kot noč in dan! Ves kolodvor poln ljudi in poln vojakov, samih — legionarjev, francoskih, italijanskih, ruskih. Mislim sem najprej, da so to ententne čete, ki nadzorujejo kot v Nemški Avstriji, ki pomagajo in so pomagale podirati, pa sem bil čudno presenečen, ko sem spoznal, da so to čete, ki pomagajo in so pomagale graditi. Kraj sam na sebi je precej nemški in ni najbrže zaradi te lepe svoje lastnosti pripadel Čehom, temveč vsled industrije, ki je razvita v Břeclavi. Meja, ki je prav pred krajem, je jasen dokaz temu, zakaj nemška stran je pusta, gola in prazna, na drugi strani se pa sto korakov od meje prično tovarne in kapital.

Zemlja postaja od postaje do postaje rodovitnejša, polja vedno lepša in kar je glavni razloček med nami in Čehi — industrija se večja od kraja do kraja, skratka, kar ima razvitega Jugoslavija in česar nima Nemška Avstrija, oziroma kar ima Nemška Avstrija in česar nima Jugoslavija, to ima — Češkoslovaška republika. Seveda to so tudi precejšnje meje, ali vendar ni je postaje na češki zemlji, pa naj si bo še tako majhen kraj, da ne bi imel tovarne in svoje industrije. Hiše so po večini vse zidane in krite z opeko, čedne in snažne, polja vzorno obdelana, vse tovarne delajo in povsod sama bogatija, kamor se človek ozre. Če se to vidi, se šele spozna, koliko bogastva leži na naših tleh, koliko bo še potreba organizirati in učiti, da bomo znali tako vzorno in plodonosno gojiti poljedelstvo in industrijo kakor Čehi.

In če bi mi to prej znali ali se prej naučili, in prinesli to znanje v novo državo kot dedščino, gotovo ne bi imeli danes takih skrbi z valuto kot jih imamo.

ZORANA MLADENOVIĆ, Beograd.

SYLLA.

Stani, narode rimski! Gde ćeš? Gde juriš tako?
A deca gordog Rima brzo Forumu kruže
I grubim rečma svojim mrtvoga Rufa ruži
Viču: „Ne može decu Rima da muči svako“.

Nebo je sivo, teško, kiša preti da bljune,
A narod kao zveri što ištu vrele krvi,
Juri i gleda ko će Forumu stići prvi
I tamo mrtvom Rufu jetko u lice pljune.

Dok iz Senata Sylla, pogleda srećna, smeo,
Posmatra gomilu glupu koja mu slavu teče
I tad lukavi konzul liho s osmehom reče:
„O, glupa deco Rima, Ruf vam je sreću hteo!“

Stani, narode rimski! Gde ćeš? Gde juriš tako?
A deci gordog Rima brzo Forumu kruže
I grubim rečma svojim mrtvoga Rufa ruže.
Viču: „Ne može decu Rima da muči svako!“

RAZNE VESTI.

Jules Payot: Intelektualni rad i volja. Izašao je u izdanju S. Cvijanovića u Beogradu nastavak „Vaspitanja volje“ od Jules-a Payot-a, a u prevodu g. S. M. Jovanovića. Važnije glave u ovoj knjizi su ove: „Vrednost vremena. — Poznaj sebe. — Prvo razmisli pa onda radi. — Kako su radili veliki ljudi.“ Prevod je dobar, a o vrednosti same knjige nije potrebno ni govoriti. Kao i sve knjige J. Payot-a, ova je knjiga vredna da je svaki inteligentniji čovek pročita. — m.

Vodji Francuske revolucije od Slobodana Jovanovića. Izdanje Gece Kona, Beograd, 1920. U ovoj knjizi nam je g. Jovanović dao četiri političke rasprave o glavnim vodjama Francuske Revolucije. Iz poznatih dokumenata o Francuskoj Revoluciji pisac je izdvojio najkarakterističnije podatke, iz kojih ćemo najbolje moći da vidimo figure Dantona, Mirabeau-a Dumouriez-a i Robespierre-a. U ovim portretima se još jedanput ispoljava umetnički stil g. Slobodana Jovanovića. — m.

Novi ljudi, roman Pere S. Taletova. Izdanje „Napretka“, Beograd, 1920. Pera Taletov, pisac romana „Novac“, koji je izdao pre rata u „Maloj Biblioteci“ Pahera i Kisića, dao nam je ove godine jedan nov roman „Novi ljudi“. Ovo je prvi roman, koji izlazi u Beogradu posle rata i on, pored svih svojih mana, znači jedan dobitak za srpsku književnost. U romanu se iznosi život jedne grupe izbeglica u Ženevi, jedne grupe „Novih ljudi“, kako se sami nazivaju, koji žele da preporode narod i društvo, a sami su obični, glupi i potpuno beznačajni. G. Taletov ima jednu manu: suviše je opširan. On nam nadugačko opisuje život svake ličnosti, koja se pojavi u romanu, pa makar ona igrala najmanju ulogu, on se suviše zadržava na sitnicama, te tako čitanje mestimice postaje dosadno. Ali g. Taletov dobro poznaje život i ljude. Njegovi su tipovi tačni a zapazanja dobra. I to je ono, što čini roman zanimljivim i dobrim. — L. S. —

Ivo Andrić: Put Alije Djerzeleza. Cvijanović, Beograd, 1920. G. Ivo Andrić, jedan od naših mladnjih talentiranih pisaca, čija je knjiga „Ex Ponto“ tu skoro doživela drugo izdanje, dao nam je pod na-

slovom „Put Alije Djerzeleza“ tri priče, tri epizode iz života popularnog bosanskog junaka Djerzeleza. Udaljavajući se od tipa Djerzeleza kakvog je stvorila narodna mašta, on daje svog Djerzeleza, Djerzeleza, koji je slika svoje sredine: On je snažan, junačan ali naivan i stoga smešan. On obožava žene, ali je suviše grub i nespretan, da bi im se dopao i to čini, da drugi zbijaju šalu s njim. I Djerzelez, čovek, koga se inače svi boje i u čiju se slavu već pesme pevaju, ide kroz svet u poteri za avanturama, ženama i ljubavi, nezadovoljen je u svojim željama i pati zbog žena. To je suština cele ove lepe knjige. G. Andrić je dobar psiholog i odličan stilista. On piše prozom, u kojoj ima toliko ritma, da se može čitati sa osobitim uživanjem. Njegova knjiga pokazuje, da je g. Andrić pisac, koji ima talenta i koji će uspeti. — L. S. —

Savremena Biblioteka — Beograd. U izdanju Savremene biblioteke, koja je do sad izdala nekoliko odličnih dela iz strane književnosti („Pakao“ od St. Barbusse-a, „Mrtvi što govore“ od M. dr. Vogüé-a, „Slika Doriana Graya“ od Oscara Wilde-a, „Tajna“ od A. Fogazzaro-a) izašle su pre dva meseca dve nove knjige: Rostand-ove „Romantične duše“ i Flaubert-ov „Novembar“. — „Romantične duše“ je preveo u stihovima g. Sima Pandurović. Prevod je odličan, a knjiga je najbolje opremljena od svih dosadašnjih izdanja „S. Biblioteke“. Knjigu je ilustrovao g. I. Tijardović, a g. Miloš Crnjanski napisao je predgovor o životu E. Rostand-a; o njegovom delu. — „Novembar“ je u prevodu g. A. Ujevića. Oprema knjige nije dobra kao oprema ostalih knjiga. Posle ovih knjiga obećava nam se „Besmrtnik“ A. Daudet-a i „Ocevi i deca“ od Turgenjeva. „Savremena biblioteka“ je osnovana još 1914. god., a produžila je svoje izlaženje posle rata. To je jedna odlična biblioteka, kojoj želimo uspeh. Sid.

Društvo književnika u Beogradu. 26. decembra 1920. godine održan je u Beogradu drugi skup novoosnovanog „Društva Srpskih književnika“. Ovo će društvo imati ove zadatke: zaštitu prava svih književnika, posredovanje između pisaca i izdavača, izdavanje knjiga itd.

Na ovoj sednici izabrana je uprava društva. Uprava je ovako sastavljena:

Predsednik: g. Branislav Nušić.

Podpredsednik: g. Marko Car.

I. sekretar: g. Todor Manojlović.

II. sekretar: g-ca Desanka Maksimović.

Blagajnik: Zarija Popović.

Sem toga u upravni odbor su ušli: gg. Dr. Voj. M. Jovanović, Jeremija Živanović, Pera Taletov, V. Zivojinović, St. Bešević, T. Kostić i Z. Miličević.

„Dijaška počitniška zveza“ („Djački Ferijalni Savez“) je letos vsestransko razširila svoj delokrog. Apeliramo na naše člane, da se začno že sedaj zanimati za to velevažno organizacijo. Natančna pojasnila dobe pri svojih ravnateljstvih, ki so dobila jasne načrte in vsestransko temeljite objave!

Organizacijski vestnik.

iv. Cankar: „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“. Uprizorila dramatska sekcija „Preporoda“ v nedeljo, dne 16./I. 1921. v „Sokolskem domu“ na Viču.

Ne vem, če je bilo ravno dobro, da je izbrala dramatična sekcija ravno to delo za svojo prvo uprizoritev. Predno hoče kdo kako stvar drugemu dati, jo mora najprej sam imeti. S tem pa ne mislim trditi, da nima naša dramatična sekcija dovolj sposobnih ljudi, ki bi bili zmožni nastopiti na odru. Nasprotno, dovolj jih ima in ima še celo take, ki imajo v sebi morda kos igralskega talenta, ki se utegne še razviti. In to je v precejšnji meri dokazal nastop na Viču.

„Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ je delo, ki zahteva nekoliko bolj preciznega študija in poglobitve. Tu ne gre le delo enkrat videti uprizorjeno in ga potem v maski, kretnji in sploh v podajanju kratkomalo kopirati. Pri tem ne profitirajo nič igralci, ker se niso poglobili sami v delo in niso imeli tako nobenega duševnega napore, ki je potreben za vsak napredek, profitirali pa niso tudi nič gledalci, ker so videli pred seboj le kopijo, kateri so manjkale vse one nijanse, ki bi jih lahko podal posamezen igralec (in tudi začetnik), ako bi se resno poglobil v delo. Tako smo videli na odru samo karikaturu Cankarjevega „Pohujšanja“, čeravno bi se dalo s takimi ljudmi, kot jih ima dramatična sekcija, marsikaj napraviti, kar bi imelo moralen uspeh pri njih samih in tudi pri gledalcih.

O igranju posameznih igralcev se ne more mnogo povedati, ker je nemogoče diletante in začetnike objektivno kritizirati, ako se jih noče pripraviti ob dobro voljo, ki jo mogoče imajo.

Upam, da se bo pokazalo pri prihodnji uprizoritvi nekoliko več resnega in samostojnega nastopa, ako se hoče doseči kaj uspeha. Le pogumno na delo!

VI. M.

Šahovski turnir sekcije „Preporoda“ v Ljubljani. Pri ljubljanski sekciji „Preporoda“ se je v decembru lanskega leta ustanovila šahovska sekcija, ki ima namen vzbujati med člani zanimanje za šah in prirediti turnirje. Prvi turnir se je vršil že koncem meseca de-

cembra, ki je pokazal, da se dijaštvo zanima za šah, kajti igranje je bilo zelo živahno in mestoma tudi napeto. Želim mladini tudi v tem pogledu mnogo uspeha! — Pevski zbor „Preporoda“ ima redne pevske vaje, ki jih članstvo vestno obiskuje, in tudi druge sekcije delujejo zelo pridno.

Poruke uredništva i upravništva.

Po rešenju varaždinskoga kongresa nalazi se uredništvo za srpsko-hrvatske radove u Beogradu. Molimo sve drugove, koji pišu u „Preporod“ u srpsko-hrvatskem narečju, da šilju svoje radove u Beograd na cenzuru.

Adresa uredništva u Beogradu jest: Milan Dedinac, urednik za srpsko-hrvatski deo „Preporoda“, Beograd, Prote Mateje 28.

Svi radovi, koji bi stigli uredništvu u Ljubljani, budu poslani natrag.

Beogradsko uredništvo će dobre radove poslati ljubljanskom uredništvu na štampanje, a od slabih radova će izneti kritiku u posebnoj rubrici.

Tovariši, ki imajo kaj gradiva, namenjenega za „Preporod“, naj nam ga takoj pošljejo. Odslej bomo vedno o poslanih proizvodih povedali svoje mnenje, dobre stvari bomo z veseljem priobčili. Naprošamo pa tudi starejše gospode, zlasti g. profesorje, da sodelujejo pri našem glasilu. Poslane stvari bomo z veseljem priobčili. Znanstvene razprave in članki nam bodo posebno dobrodošli!

Pozivljemo vsa mestna udruženja, da nam redno pošiljajo naročnino za poslane jim „Preporode“. Vsaka organizacija naj list takoj, ko ga sprejme, razpeča, da nam bo omogočeno redno izdajanje lista. Obenem nam blagovolite poslati tudi fond za naše glasilu, kakor je bilo sklenjeno na varaždinskem kongresu. Denar naj se pošlje po priloženi položnici. Hitro na delo! Uprava.

Gdč. Roza Maja. Da Vas je navdušila Vida Maja, nas veseli. Toda pesmi, ki so nekaki odmevi na njene motive, niso posebno dobre, tuintam pa nerazumljive. Vsak naj išče sam izraza svoji misli. Isto velja o drugih pesmih. „Poetova molitev“ kaže mnogo samozavesti pa tudi nezmožnosti. Vse to pa se lahko še razjasni in popravi. Isto velja o „Ciganovi smrti“. Tu pa tam je sicer kaj lepega, a celota negodna. „Prižgal sem svečo“ in „Rad imel bi lučko“ sta boljši. Pesem „Stritarju“ ni dobra niti resnična.

Tov. Križaj Pavel. „Koroška tragedija“ je še mlada in slabotna pesem, ki ne more vneti. Misli so sicer zelo lepe, a ne nove. Isto velja o „Otožnosti“, ki ima mnogo nepotrebne melanholiije. Tudi obleka je še trda. Pesem „V Album“ nam pove staro misel. Malo boljša je pesem „Kaj jaz ljubim?“

Gdč. J. Slavka. „Južni cvetovi“ imajo na sebi mnogo južnega, tudi vabljivega in lepega, a niso še tako popolni, da bi jih z radostjo pokazali vsem. „Misel plove“ bi bila lahko mnogo boljša. Zdaj je res samo „misel“, a ne še pesem. Boljši sta naslednji dve: „Nageljni“ in „Misli“. Isto velja o pesmi „Oblaček z juga“. Toda le pogumno naprej!

V zadnji številki „Preporoda“ se nam je zgodila ne-ljuba pomota. Pesem tov. Lj. N. Djorića iz Beograda je bila le v malem odlomku natisnjena. Celotno pesem priobčimo v tej številki; 4. številka izide koncem februarja.

Tov. Edimir Vitomirov (Maribor). Poslane pesmi so prvi začetki; misli so revne in vsakdanje. Z metriko se tudi premalo pečaš, apostrofu je zadal že Stritar smrtni udarec, a pri Tebi ga najdemo skoro v vsaki kitici. Treba v tem oziru temeljitega študija. Če nam pošlješ s časom kaj boljšega, bomo priobčili.